

Morro-Castell, partida del terme de Xàbia (Mq. de Dénia) (xxxiii, 82.11).

L'Ancastell, partida del terme de Porrera (Priorat) (xii, 109.18). Potser ll. ANTE CASTELLUM 'davant del castell'; o d'una forma arabitant *Al-castell*, per dissimilació.

El Recastell, mas del terme de Santa Coloma de Farners (Selva), potser de *Darré(r)-l-Castell*. J. F. C.

CASTELLADRAL i VILADRAU

Poble, aquell, i antic municipi de l'alta comarca de Bages, avui agregat a Navars, a mig camí entre aquest poble i Cardona.

PRON. MOD.: *kəstɛlədrál*, 1920, Casac., a Santpedor i a Camps de Fonollosa; *kəstɛlədrál*, 1932, J. Cor., oït a Castelladral mateix i a Serrateix.

MENCIONS ANT. 977, en els Actes de fundació del monestir de *Serrateix*, el Comte Oliba i el seu germà el Bisbe Miró, després d'estatuir-ne els deures, privilegis i donacions, precisen els límits: «affrontat ipsa parochia de *Serra Tex* cum ipsos boscos --- a parte or. ipso rivo de *Tordell* --- descendit usque in alveum *Enavelli*; et de mer. in termino *castro de Iteral* in ipsa rupe quam dicunt *Gond de Berga*; a parte occ. --- strata publica que vadit de *valle de Peres* usque in *Anavelles*; a parte circii in ipsa strata *Cardonesa*, que vadit per *valle Constosa* in *Navel*,¹ et ad ipsa *Messedella* de *Viver*» (*MarcaH.*, colle. 916. 26); a. 1006 *Castellum Edralis*, en un pergami que en la meua visita de 1932, en què encara es conservava a la rectoria de Serrateix la vella documentació del monestir, vaig tenir la sort de llegir jo mateix, i cerciorar-me que era original, i datat de l'any 20 del Rei Robert [és a. 1006 o 1025?].

1026, citat en el mateix doc. que *Claret 2 de castro Edral*, llegit per mi a l'arxiu de Solsona; 1040, doc. en què es confirmen a la canònica de la Seu d'Urgell, les dotacions fetes pel comte Ermengol en diversos comtats (Cerdanya, Pallars, Rosselló, Urgell), entre elles: «in comitatu *Bergitanensi* alodium quod est in parochia Sti. *Cucufatis*³ sive intra terminos *castelli Etralis*» (*MarcaH.*, colle. 1070.43) (per al caràcter del doc., cf. 1069.47, 52, 1070.35 ss.); 1090: Ramon Bernardus *Kastel Edral*, intervenint en un doc. relatiu a *Les Oluges* (llegit arxiu de Solsona); 1125: «signum R. Bernardi *Castelli Edralis*» (*Cart. St. Cugat* III, 77); 1127: «signum Bertrandi de *Casteledral*» (*Cart. Tavernoles*, p. 124.5); 1134: *Castel Edral* (*CoDoACA* IV, 20); 1165: *Castro Edral* (Kehr, *Papsturk.*, p. 411); 1242: «parochia Sti. Michaelis de *Castro Adral*» (se'n disputaven el delme B. de Bellpuig amb Guilleuma de Rocafort sota l'ègida marital de Dalmau de Sant Martí: CCandi, *Mi. Hi. Cat.* II, 465); 1359: *Castell Adral* (*CoDoACA* XII, 63).

Sabem que en l'any 1290 estava en litigi si el poble era de la vegueria de Berga o la de Manresa, fins que el 1311 fou assignat definitivament a Manresa (CCandi, *BABL* IX, 119).

En resum tenim 13 mencions medievals, des de 977 fins a 1359, en totes les quals, menys dues (de les últimes) ens consta llegida directament la forma del nom, format per *Castell* + un 2n. membre, que en les 9 més antigues té la forma *Edral*, amb *e* (un cop en la disfressa llatinitzant *Iteral*); amb *A-* no apareix fins a les dues més modernes. Predomina des del principi la terminació *-al* (en part llatinitzada *-alis*); però una vegada apareix amb terminació *-ad* (1242) que hi ha fort motiu per creure arcaisme; com sigui que *-AD* pot evolucionar fonèticament en *-au* > *-al*, però no viceversa (*-au* o *-al* en *-AD*).

Com que l'etimologia és discutible (i controvertida) i presenta un problema comú amb la de *Viladrau* tractarem de tots dos en el mateix article.

VILADRAU, la tan coneguda vila d'Osona, ja a la ratlla de La Selva, al peu Nord del Montseny, uns 12 k. a l'ESE. de Vic, i a uns 8 d'Arbúcies, a uns 55 de Castelladral. Ha estat sempre en litigi entre les jurisdiccions civil i eclesiàstica de Vic i de Girona, no sense alguna intrusió de la de Barcelona.

PRON. MOD. Casac., 1920, anotava *biladráu* a Susqueda, a Taradell i a St. Hilari, *biladráu* a Arbúcies; jo sempre he sentit *biladráu*, dotzenes de vegades, a la vila mateixa i a totes les poblacions circumdants, des de 1919 fins avui, tant a la població rural, com als mestres i amics J. Bofill i Mates, P. Fabra, Ed. Junyent, A. Pladevall etc. (que hi han viscut o estiuejat). Algunes informacions útils sobre els llocs de Viladrau es poden trobar en una obra d'Antoni Ariets Barberis, *Topografia mèdica de Viladrau*, 220 pp., Barcelona 1915.

MENCIONS ANT. Princ. S. XII: P[re]s]b[ite]r de *Villa adrad* en les relacions de parròquies del bisbat de Vic (p. p. Pladevall n.º 65, manca en el doc. I); fi S. XII: Pbr. de *Vilar Edral* (id. id. doc. III); a. 1198: «Arn. de Medalla [Malla] et --- ecclesiae Vico Ausonae totum ipsum mansum de *Insula* --- in parochia Scti. Martini de *Villa Adrat*» (Hinojosa, *Reg. Señorial en Cat.*, p. 47). Princ. S. XIII: *Sancto Martino de Villadrad* (monogr. IV-4 del canonge Ripoll i Vilamajor); 1238, *Vila Adrat* (CCandi, *Mi.Hi.Cat* II, 373); 1257, *Uilla Adrat* (dos cops) (CCandi, ib. II, 438); 1276, *Santi Martini de Vilaatralis*, citat en la *Gazeta Montanyesa* (de Vic) i Monsalv. XVII, 230; 1330, *Sti. Martini de Viladrau* (p. p. Junyent, *Misc. Griera* I, 374); 1352, *Vila Adrau* (Monsalv., v, 5); 1748, S. M. de *Viladrau*, sinodals de la diòcesi de Vic (Monsalv. XVII, 230).

El conjunt d'aquestes mencions ens mostra un gran paralelisme amb les de Castelladral, allí format amb *castell*, ací amb *vila*. El segon membre és quasi igual: en unes i altres predomina (per no dir que és general) la *E-* en les més antigues; la *A-* s'hi generalitza al mateix temps, des de la 2a. meitat del S. XIII, o sigui quan en cat. or. s'han neutralitzat ja definitivament la *e* i la *a* pretòniques, pron. *ə*. També aquí veiem la terminació *-ad* (o *-at*), que en les mencions de *Viladrau* té gran majoria: les 5 més antigues.